

مقدمه مترجم

باستان‌شناسی علمی است که اساس آن بر مطالعه داده‌های مشهود گذشته برای بازسازی بوده‌های مفقود گذشته است؛ این یافته‌ها طی پروژه‌های میدانی به دست می‌آیند و ضروری است که به روشی دقیق و درست ثبت و ضبط شوند تا زمینه‌ساز تحلیلها و تفسیرهای هرچه دقیق‌تر بعدی گردند. لذا توجه به اصول کاوش و آموزش هرچه بهتر آن در مراکز دانشگاهی اهمیتی اساسی دارد. هرچند کاوش در هر محوطه‌ای، خود بهترین معلم و منبع بوده و به افزایش تجربه منجر خواهد شد، آموزش نکات پایه‌ای روش کاوش و چگونگی دستیابی صحیح و علمی به یافته‌ها اهمیت فراوانی دارد و در این صورت می‌توان گامهای بعدی تحلیلی و تفسیری را برداشت. باید گفت که داده‌های باستان‌شناسی متعلق به شخص خاصی و از جمله سرپرست پروژه‌های میدانی نیستند، بلکه تنها باید در زمانی مشخص در اختیار وی باشند تا بتواند وظیفه خود را در قبال آنها انجام دهد. همان طوری که در کتاب حاضر نیز مورد بحث قرار گرفته، هر پروژه باستان‌شناسی صرفاً محدود به بخش میدانی آن نیست و یک فرایند را از مرحله نگارش طرح پژوهشی تا انتشار آن دربر می‌گیرد؛ این در حالی است که متأسفانه امروزه اغلب پروژه‌های باستان‌شناسی ایران تنها در مرحله انجام امور میدانی و گردآوری گزارشی برای آرشیو، متوقف شده و چون نتایج آنها انتشار نمی‌یابد، ناتمام باقی می‌مانند. شاید این امر ناشی از نگاه سازمان میراث فرهنگی باشد و نیازی در الزام پژوهشگران به انتشار نتایج فعالیت میدانی نمی‌بیند، زیرا بیشتر به فکر انجام امور سازمانی و اداری خود است نه انجام یک پژوهش؛ البته در بیشتر مواقع پروژه‌هایی ناتمام می‌مانند که فاقد هرگونه طرح پژوهشی پرسش‌محور و هدفمند بوده که این موضوع امروزه نمود زیادی دارد. به هرروی، باید بکوشیم با انتشار فعالیتهای میدانی، ضمن اتمام پروژه باستان‌شناسی، وظیفه اخلاقی و علمی خود را نیز در قبال باستان‌شناسی به انجام برسانیم. با وجود اساس عملی و میدانی رشته باستان‌شناسی، امروزه منابع محدودی در این زمینه به زبان فارسی در دسترس

است. این امر ما را وامی‌دارد گام‌هایی در این زمینه برداریم، هرچند در برخی مقالات و کتب به صورت مختصر و جسته و گریخته به باستان‌شناسی میدانی پرداخته شده است. اگر چه این کتاب کاملاً به باستان‌شناسی میدانی اختصاص دارد، تنها «درآمدی» بر آن می‌باشد. از این رو لازم است که دانشجویان و خوانندگان مطالب جزئی‌تر را در زمینه‌های مختلف مرتبط در منابع دیگری بیابند. کتاب حاضر خواننده را در مراحل مختلف از تعریف و مدیریت پروژه میدانی، بررسی، کشف، نمونه‌برداری، کاوش، شیوه‌های ثبت و ضبط، گزارش و حتی انتشار نتایج به دست آمده، یاری می‌دهد. از دیگر نکات مهم کتاب، چگونگی استفاده از تصاویر هوایی، بررسی ژئوفیزیک و نیز استفاده از دوربینهای مختلف نقشه‌برداری در ثبت یافته‌هاست. با توجه به ضرورت‌های فوق‌الذکر و نیز در پی درخواست آقای تورج رهبر، مسئول گروه پژوهشی باستان‌شناسی انتشارات سمت، مبنی بر ضرورت ترجمه کتابی درباره باستان‌شناسی میدانی، اینجانب چندین منبع در این زمینه را بررسی کرده و پس از مشورت با تنی چند از همکاران، مصمم به ترجمه این کتاب شدم. کتاب حاضر در سال ۱۹۹۹ منتشر شده و در سال ۲۰۱۱ تجدید چاپ و بسیاری از مطالب آن به‌روز شده است، و این ترجمه مربوط به نسخه اخیر است. هرچند نویسنده سعی نموده مباحث اولیه در باستان‌شناسی میدانی را بیان نماید، مثالهای وی اغلب محدود به بریتانیاست؛ البته با توجه به ملیت وی و اینکه کتاب قبل از هر چیزی برای دانشجویان بریتانیایی به نگارش درآمده، این امر طبیعی به نظر می‌رسد؛ این موضوع مشکلاتی را در ترجمه کتاب به همراه داشته که برخی از آنها با کمک نویسنده برطرف شدند و به همین خاطر ایشان در خلال مکاتباتی که با اینجانب داشتند، در تاریخ ۹۰/۱۱/۱۲، حتی پیشنهاد حذف مطالبی را دادند که در قالب ادبیات باستان‌شناسی ایران نامفهوم و اضافی می‌باشند و لذا در بحث قوانین مرتبط با باستان‌شناسی میدانی (فصل پنجم)، مطالب به صورت خلاصه ترجمه شده‌اند، اما مطالب پایه‌ای کتاب در باستان‌شناسی میدانی جهان‌شمول بوده و در سراسر دنیا قابل توجه و اعمال می‌باشند و از این رو مطابق با متن اصلی می‌باشند. به هر روی، نمی‌توانیم کتابی درباره مباحث پایه‌ای و کلی باستان‌شناسی (اعم از عملی و نظری) بیابیم که مثالهای آن مربوط به ایران باشند، مگر نویسنده آن ایرانی باشد و یا در حوزه باستان‌شناسی ایران فعالیت داشته باشد. با وجود چنین مسائلی مترجم کتاب را تنها از نظر ارائه مباحث اولیه و مقدماتی باستان‌شناسی میدانی ترجمه کرده و امیدوار است

که در آینده شاهد نگارش (نه گردآوری) کتابی درباره باستان‌شناسی میدانی با تمرکز بر باستان‌شناسی ایران باشیم.

شایان ذکر است که در متن ترجمه، تمام تصاویر و شکل‌های کتاب با نام شکل (Figure) آورده شده‌اند؛ این امر جهت هماهنگی با متن اصلی کتاب انجام شده، هر چند در منابع فارسی معمولاً تصویر از شکل تفکیک می‌شود. همچنین شماره هر شکل با دو عدد و یک خط تیره در بین آنها نشان داده شده که این امر نیز برای هماهنگی با کتاب بوده است، و لذا عدد سمت راست نشان‌دهنده شماره شکل آن فصل و عدد سمت چپ نشان‌دهنده شماره فصل می‌باشد (مثلاً شکل ۴-۱۰ نشان‌دهنده فصل ۴ و شکل شماره ۱۰ از این فصل است).

با توجه به اینکه کتاب در برخی موارد به بحث درباره چگونگی کاربرد دستگاهها و تجهیزات فنی مختلف در باستان‌شناسی پرداخته، مشکلاتی در معادل‌یابی برخی از واژه‌ها وجود داشت که البته پس از مشاوره با اساتید مربوطه در دانشکده‌های جغرافیا، علوم پایه و هنر دانشگاه تهران، معادل رایج فارسی آنها، در حد امکان، آورده شده و واژه انگلیسی نیز در پاورقی آمده است. با وجود چنین مشکلاتی در ترجمه کتاب، اینجانب ایزد منان را شاکرم که به لطف و همکاری برخی از دوستان و همکاران عزیز موفق به انجام این مهم شدم و البته مدعی انجام امری عاری از ایراد و مشکل نیستم و در این راستا پیشنهادهای دانشجویان و باستان‌شناسان موجب غنای هرچه بیشتر ترجمه در آینده خواهد شد.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از نویسنده کتاب به خاطر اجازه ترجمه و نیز توضیح برخی واژه‌ها تشکر نمایم. از آقای سجاد علی‌بیگی نیز که متن ترجمه را بازخوانی و ویرایش نمودند، کمال سپاس را دارم، همچنین از آقای مظفر دارابی که برخی اصطلاحات را توضیح دادند؛ و آقایان دکتر اردشیر جوانمردزاده، تورج رهبر گنج‌ه، دکتر یعقوب محمدی‌فر و خانم نازلی نیازی که هر یک به نحوی مرا یاری دادند قدردانی می‌شود. امید است که این کتاب بتواند به آموزش و انجام هرچه بهتر و دقیق‌تر باستان‌شناسی میدانی در ایران کمک نماید.

حجت دارابی

فروردین ۱۳۹۲

درباره نویسنده

پیتر دروت پروفیسور بازنشسته باستان‌شناسی دانشگاه ساسکس^۱ انگلستان است. قبل از آن وی به تدریس باستان‌شناسی میدانی در مؤسسه باستان‌شناسی دانشگاه کالج لندن^۲ پرداخته است. دروت در زمان اشتغال در این مؤسسه، کاوشهای آموزشی مقطع کارشناسی را سرپرستی می‌کرد و واحد باستان‌شناسی میدانی را در مؤسسه به وجود آورد. وی در ابتدای فعالیت خود، بر روی کاوش نجات‌بخشی محوطه‌های آسیب‌دیده از شخم‌زنی در جنوب داونز^۳ تمرکز یافت. او بررسی باستان‌شناسی باربادوس را سرپرستی نموده و پژوهشهای میدانی و کاوشهای نجات‌بخشی در پرتغال و هنگ‌کنگ نیز داشته است. پروفیسور دروت بیش از ۱۰۰ تألیف دارد که از جمله آنها جنوب شرق تا سال ۱۰۰۰ میلادی^۴ (۱۹۸۸) و پیش از تاریخ باربادوس^۵ (۱۹۹۱) می‌باشند.

-
1. University of Sussex
 2. Institute of Archaeology, University College London
 3. Downs
 4. *The South East to AD 1000*
 5. *Prehistoric Barbados*

مقدمه نویسنده بر چاپ دوم

بیش از یک دهه از زمانی می‌گذرد که از من خواسته شد پیشگفتاری بر چاپ نخست کتاب حاضر بنویسم. در این مدت دنیا تغییر کرده است، نهادهای انتشاراتی آمده و رفته‌اند و باستان‌شناسی نیز تغییر یافته است. کتابهای متعدد باستان‌شناسی در قفسه کتاب‌فروشیها جای گرفته‌اند که برخی از آنان به ندرت به فروش رفته و برخی دیگر کاملاً تمام شده‌اند. این کتابهای پر فروش اغلب آنهایی بوده‌اند که ایده‌های جدیدی در باستان‌شناسی را ارائه داده‌اند؛ تعداد بسیار کمی از این ایده‌ها در مسیر اصلی باستان‌شناسی وارد شدند و البته تعداد بسیار بیشتری هرگز. در تمام این مدت، باستان‌شناسی میدانی شدیداً دنباله‌روی پروژه‌های مرتبط با فعالیتهای عمرانی شد و آموزش میدانی در گروههای دانشگاهی محدودتر شد. شاید به این دلیل است که کتاب *درآمدی بر باستان‌شناسی میدانی* همواره پر فروش بوده و تقاضای تجدید چاپ و ویرایش آن شده است. این کتاب مدخلی آسان و ساده به باستان‌شناسی میدانی به شمار می‌رود و شما می‌توانید به راحتی در کاوش از آن استفاده کنید. بسیاری از روشها و اصول باستان‌شناسی میدانی در ده سال گذشته، و در واقع حتی صد سال گذشته، تغییری نداشته‌اند. اصول همواره به همان صورت باقی مانده‌اند: یافته، کاوش، ثبت، انتشار و گاهی تفسیر؛ اما طی ده سال اخیر سه حوزه مهم باستان‌شناسی تغییر یافته‌اند (هرچند این تغییرات نوعی تسریع در تغییرات به وجود آمده در دهه قبل از آن بوده‌اند). در سال ۱۹۹۰ م، من نخستین عکسهای دیجیتالی خود را با یک دوربین بزرگ و نسبتاً گران‌گرفتم که فقط دارای حافظه‌ای با گنجایشی در حدود ده عکس بود. امروزه، دوربین دیجیتال کوچک، ارزان و فراگیر است. انقلاب دیجیتال، همچنین نقشه‌برداری و تعدیل، تمام داده‌ها و اطلاعات مکانی را تغییر داده است. نخستین تغییر مهم در باستان‌شناسی میدانی در فناوری مرتبط با آن روی داده است. با این وجود، قصد ندارم در این کتاب از تمام فنون ثبت غیردیجیتالی چشم‌پوشی کنم. نگهداری درازمدت عکسهای دیجیتالی همواره یک مشکل به شمار می‌رود و بسیاری

از باستان‌شناسان هنوز به عکسهای سیاه و سفید نیاز دارند؛ حتی فنون سنتی نقشه‌برداری در برخی مواقع، برای بعضی از اشکال نقشه‌برداری به مراتب بسیار بهتر از فناوری پیشرفته هستند. بنابراین حتی روشهای سنتی نیز در این کتاب مورد توجه قرار گرفته‌اند. دومین حوزه مهم تغییر، در باستان‌شناسی نظری به وجود آمده است. با توجه به انفجار متون مرتبط با باستان‌شناسی نظری در ده سال گذشته، من فقط این حوزه را در حدی که بر روی باستان‌شناسی میدانی و عملی تأثیر نهاده، مورد بحث قرار داده‌ام. برای دیگر مطالب مرتبط با باستان‌شناسی نظری، خواننده به دیگر منابع ارجاع داده شده است. سومین حوزه بزرگ تغییر و توسعه، مربوط به مدیریت منابع باستان‌شناسی و قانون است. در اینجا قانون جدید حفاظت میراث بریتانیا به عنوان یک مدل ارائه شده است. نهایتاً من در بخشهای دیگری از کتاب تغییراتی داده‌ام که این امر اغلب به پیشنهاد دانشجویانی بوده که از چاپ نخست این کتاب استفاده کرده‌اند.